

BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHISINI PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK QO'LLABQUVVATLASHNING ASOSIY USULLARI VA METODLARI

Samarqand shahar 16-maktab Boshlag'ich ta'lim fani o'qituvchisi

Nabiyeva Matluba Soxibovna

Samarqand shahar 16-maktab Boshlag'ich ta'lim fani o'qituvchisi

Rizakulova Feruza Sadridinovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada murakkab vaziyatlarda, bir-biriga zid ma'lumotlardan foydalanishda, kutilmagan vaziyatlarda harakat rejasiga ega bo'la olishda, o'z bilimlarini izchil boyitib boradi, yangi axborotni o'zlashtiradi, davr talablarini chuqur anglaydi, yangi bilimlarni izlab topadi, ularni qayta ishlaydi va o'z amaliy faoliyatida samarali qo'llaydi

Kalit so'zlar: Kasbiy kompetentlik, kasbiy kompetentsiya, psixologik kompetentlik, metodik kompetentlik.

Kasbiy kompetentlik sifatleri deganda biz - quyida kasbiy kompetentlik negizida aksetuvchi sifatleraning mohiyati qisqacha yoritiladi. Ijtimoiy kompetentlik – ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda sub'ektlar bilan muloqotga kirisha olish. Maxsus kompetentlik – kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkiletishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona halqilish, faoliyati natijalarini real baholash, BKMni izchil rivojlantirib borish bo'lib, ushbu kompetentlik negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik ko'zga tashlanadi.

Ular o'zida quyidagi mazmuni ifodalaydi: 1) psixologik kompetentlik – pedagogik jarayonda sog'lom psixologik muhitni yarata olish, talabalar va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o'z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olish; 2) metodik kompetentlik – pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq

tanlay olish, metodlarni samarali qo'llay olish, vositalarni muvaffaqiyatli qo'llash; 3) informatsion kompetentlik – axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o'rinli, samarali foydalanish; 4) kreativ kompetentlik – pedagogik faoliyatga tanqidiy, ijodiy yondashish, o'zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olish; 5) innovatsion kompetentlik – pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga samarali tatbiq etish; 6) kommunikativ kompetentlik – ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari, jumladan, talabalar bilan samimiy muloqotda bo'lish, ularni tinglaybilish, ularga ijobiy ta'sir ko'rsata olish.

3. Shaxsiy kompetentlik– izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish.

4. Texnologik kompetentlik – kasbiy pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalanaolish.

5. Ekstremal kompetentlik – favqulodda vaziyatlar (tabiiyofatlar, texnologik jarayon ishdan chiqqan)da, pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish, to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik.

Djon Apdaykning fikriga ko'ra —Agar inson bajarayoishini to'g'ri va samaraliroq bajarishga intilsa, u bajarayotgan ish jarayoni ijod jarayoniga aylanadi. Darhaqiqat, inson bajarayotgan ishiga qiziqish bilan, uning natijasi foydali ekanligiga ishonib intilsa bu boshqalarga ham ijobiy ta'sirini o'tkazadi. Pedagogning kreativlik potentsiali uning umumiy xususiyatlarida namoyon bo'ladi. Ushbu xususiyatlar shaxsning o'z-o'zini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Qolaversa, kreativ potentsial negizida har bir mutaxassisning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon bo'ladi. O'qituvchi kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e'tiborini qaratishi zarur:

- kasbiy faoliyatiga ijodiy yondashish;
- yangi-yangi g'oyalarni yaratishda faollik ko'rsatish;
- ilg'or pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil o'rganish;

- barcha kompetetsiyalarga mos ravishda darslarni tashkil etish;
- o`zidan kasbiy tajribasi yuqori hamkasblari bilan hamkorlikda faoliyat yuritish;
- darsdan tashqari ham to`garak mashg`ulotlarida o`quvchilar bilan ishlash.

Tajribalardan ma`lumki, yaxshi yoki yomon ta`lim metodi yo`q, bo`lishi ham mumkin emas. Ta`lim metodlarining ijobiy yoki salbiy natija berishi o`qituvchining kasbiy tayyorligiga bog`liq. Bunda o`qituvchining kasbiy mahorati bilan birga ijodkorligi: 1) sohasi va fanini mukammal egallagan bo`lishi; 2) o`z bilganlarini boshqalarga o`rgata bilishi; 3) o`quv-biluv faoliyatini samarali tashkil eta olishi; 4) ta`lim-tarbiya jarayonining natijalarini odilona baxolay olishi; 5) o`quvchining imkoniyatlariga anglagan holda uni to`g`ri yo`naltira olishni o`z ichiga oladi. O`quv ta`lim-tarbiya jarayonida ilg`or pedagogik texnologiyalarni kiritish va ulardan samarali foydalanish ko`p qirrali, murakkb uslubiy, tashkiliy pedagogik muammodir. Uni hal etish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Eng avvalo yuqori samara beradigan ta`lim usullarini belgilash, ulardan foydalanish texnologiyalarni ishlab chiqish yangi pedagogik texnologiyalar asosida mashg`ulotlarni tashkil etishning texnologik xaritalarini yaratish maqsadga muvofiqdir. Ana shundagina ta`lim jarayonida zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish mumkin. Tanlangan har qanday pedagogik metodlar ta`lim maqsadlariga mutanosib bo`lishi kerak. Har qanday ta`limning maqsadi-bilim va malakalarni shakllantirishb shunga mos shaxs sifat va xislatlarni ishlab chiqishdir. Ta`lim-tarbiya jarayonining har bir bosqichi uchun begilangan maqsadlar turli usullar majmuida amalga oshiriladi.

Xulosa o`rnida shuni aytish kerakki, ham pedagogik metodni eng muhim omil bo`lib, aniq o`quv mashg`ulotining didaktik vazifasiga xizmat qiladi. Pedagog o`zining mashg`ulotlarida o`quvchilarni ko`proq faoliyat ko`rsatishga olib keladigan loyixalash usuli, ishbilarmonlik o`yinlari kabi o`quv-amaliy mashg`ulotlarin o`quvchining o`zi tomonidan olib borilishini ta`minlash yanada yaxshi samara beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Technologies in Modern Industry, Education & Society: P. 62-67, 2013 ISSN 1818-4952 © IDOSI Publications.
2. A.A.Ibragimov. Pedagogning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash va amalga oshirish metodikasi. Uslubiy qo'llanma. –Samarqand viloyati XTXQTMOHM, 2020. - 80 bet.
3. Markova A.K. Psixologiya professionalizma. – M.: Znanie, 1996.
4. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish / Monografiya. – T.: Fan, 2004.
5. Muslimov N.A., va boshqalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi/ Monografiya. – T.: —Fan va texnologiya nashriyoti, 2013.